

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin Mășincaț
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cămin
 Editura Tipo MC, Oradea - 2020

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889

ISSN-L 2734 -688

Cum a ajuns Vadul Crișului, Vadul Carol II

Prof. univ. Dr. Mircea POPA

Localitatea Vadul Crișului din Bihor a ajuns celebră printr-o pură întâmplare. Avionul cu care a sosit în țară principele Carol II, după ce se renunțase la tron, refugiindu-se în Franța, alături de noua sa fiitoare Elena Lupescu, așa cum mai făcuse odată în tinerețe când se căsătorise pe ascuns cu Zizi Lambrino, statul român plătind sume exorbitante ca să fie anulat actul matrimonial (cu toate acestea a mai avut parte de un proces intentat de dama fatală în chiar perioada anului 1930, din care a scăpat cu fața curată datorită apărării excelente întreprinse de avocatul său Balfour), principele Carol a închiriat un avion cu care să vină în țară, fiind dorit de un grup destul de numeros de politicieni și susținători. Pe când avionul zbura deasupra localității amintite, pilotul a observat că nu mai are benzină suficientă pentru a ajunge la Cluj și atunci principele a hotărât să aterizeze, văzând și un teren propice pentru așa. Au aterizat la marginea unui lan de porumb, în care se aflau la prășit o femeie mai în vârstă cu copii ei, un băiat și o fată. Cum s-a dat jos din avion, principele a dorit apă și a chemat-o pe tânără să se apropie, spunându-i dorința. Aceasta avea adus de acasă un ulcior din ceramică de Vad, se pare că nefolosit până atunci și i l-a întins tânărului coborât din cer. Drept răsplată a primit câteva monede de franțuzești pe care le avea la îndemână. Între timp pilotul a luat legătura cu șeful de post, care a venit cu mai multe bidoane de benzină alimentând aeroplanul, care s-a pus în mișcare de îndată.

Între timp s-a aflat că tânărul nu era altul decât vlăstarul familiei regale, care a venit în țară sau pentru a fi proclamat rege. Mulțimea care s-a bulucit într-acolo, n-a putut să-l vadă, întrucât s-a suit în avion și plecarea a fost foarte rapidă. Povestea ulciorului cu apă rece a făcut în curând înconjurul țării, iar tânăra Maria Mudura a intrat în legendă, ajungând un fel de simbol al omeniei țărănești dintotdeauna, iar ziua de 8 iunie a fost socotită începutul unei noi ere monarhice în țară, eră care a primit numele de Restaurație.

Ziarul orădean „Gazeta de Vest”, cel mai important cotidian din această parte de țară - la acea vreme -, și-a și anunțat cititorii titrând cu litere îngroșate pe prima pagină noutatea *Principele Carol II a sosit în țară*. Așa a intrat în istorie și ziua de 8 iunie și satul care l-a întâmpinat cu apă de izvor, acesta fiind numit de acum înainte *Vadul Carol II*. An de an, ziua de 8 iunie, ziua sosirii noului rege în țară, a devenit zi de sărbătoare, fiind cinstită în fiecare an cu fel de fel de evenimente și programe culturale. Spre a da un exemplu, amintim faptul că la 8 iunie 1934, același ziar orădean a publicat editorialul *Aniversarea Tronului*, în care se preciza: „Pământul Bihorului a simit primul pas al întoarcerii craiului pribeag. E poate un semn al Providenței, care a vrut să spună că Bihorul va rămâne totdeauna românesc. Locul istoric de la Vadul regelui Carol nu poate să fie rupt din trupul țării românești, cum visează dușmanii noștri.”

Oricine va deschide zierele vremii va constata că în fiecare an de 8 iunie, paginile acestora gemeau de informații cu privire la acest subiect, devenit un simbol național și sărbătorit în cercuri tot mai largi pe întreg întinsul țării, mai ales prin asocierea cu serbările străjerești, al cărui conducător era regele. Era firesc, prin urmare, ca în șirul acestor manifestări să se înscrie de fiecare dată și Vadul Crișului, localitate intrară deja în scenariul obișnuit al acestor serbări, care au luat amploare de la un an la altul în 1934 fiind informați că un număr de 8000 de primari au fost duși în capitală pentru a defila prin fața regelui la București.

2

La Oradea, evenimentul a fost legat și de ziua de 15 iunie, ziua poetului național, căci la 12 iunie 1934 s-a dezvelit la Oradea bustul lui Eminescu, în prezența unui important lot de scriitori veniți din capitală în mod special la Oradea. Cu acest prilej, Tiron Albini a comemorat pentru publicul bihorean *Când l-am cunoscut pe Eminescu*, luna de care vorbim fiind rezervată și altor acțiuni culturale, cum a fost dezvelirea bustului lui Delavrancea (19 iunie), urmat de cel și al lui Iosif Vulcan, astfel că în ziarul orădean a putut găzdui pe prima pagină articolul lui Teodor Neș, intitulat *Trei busturi* (nr. 1233, din 17 iunie 1934). Cu puțin înainte, la 30 mai au avut loc la Oradea și alte serbări naționale, cum ar fi cele legate de inaugurarea Palatului Școalei Normale Române Unite, în prezența miniștrilor Al. Lapedatu și Dr. Angelescu. Un alt eveniment a avut loc la 20 iunie 1934, când s-a dezvelit la sediul „Reuniunii celor trei Crișuri” placa comemorativă închinată memoriei lui St.O. Iosif și A. Castaldi, evenimentele culturale orădene mergând în paralel cu cele de la Beiuș, numit de ziar „Cetatea culturală” a Bihorului.

În 1935 același ziar adăpostea editorialul *După cinci ani*, salutând evenimentul în cuvinte ditirambice, precum afirmația că Regele „e piatra din vârful unghiului înțelepciunii românești și întrunește azi întregile năzuințe și nădejdi ale neamului.” E momentul în care poetul revistei, Ion Șugar(iu), încă aflat pe băncile liceului, închina acestui eveniment poezia *8 Iunie*, pe care o reproducem în continuare, ea fiind total necunoscută pentru editorii acestui scriitor: „Din largul înălțimilor albastre,/ „Ai răsărit în zarea așteptării noastre,/ Ca un surâs de soare și lumină;/ Și inima din noi e-așa de plină / De măreția ta, o, zi nemuritoare!...// Ți-am cântărit în noi însemnătatea,/ Și te-am cules din grădinile firii,/ Așa cum ai culege-n zori o floare/ Din verzile dumbrăvi de primăvară.// Din fulgii albi ai dragostei de țară/ Te-am așteptat cu sufletele ninse,/ Și ți-am cules din zările aprinse/ În focuri de scânteii, de soare și de raze, /Mănunchiuri de puternice extaze,/ Să le depunem în cântări de preamărire/ În fața ta!...// O, câte inimi de simțire românească/ Nu se aprind și nu se scaldă-n soare/ De slavă și mărire strămoșească,/ Sub cerul tău, o, sfântă sărbătoare!// Da!... Arzi în noi și curgi în fiecare,/ Ca un izvor cu gâlgâiri de stâncă/ Și-avântul românesc, ce mai trăiește încă,/ Te cântă, așteptată sărbătoare.”

Același număr al ziarului oferea cititorului *O convorbire cu Maria Modura care a oferit un ulcior cu apă Suveranului la Vadul Crișului*, convorbiri și vizite în care vor fi implicate de acum înainte cele două femei ale familiei Mudura. Aflăm astfel că „întâmplarea aceasta a popularizat numele fetei de țaran ca o legendă pe toate plaiurile Ardealului”, ea și familia ei, fiind asaltată de scrisori și de vizite. Reporterul ziarului vine și el la Vad spre a sta de vorbă cu tânăra care a reprezentat simbolic țara în primirea ce i-a făcut-o regelui, dar contrastul pe care dintre realitatea modestă a locului și măreția situației în care a fost plasată, stăruie ca un fel de neîmplinire prin timp. Ni se precizează faptul că familia acesteia „locuiește într-o casă impresionant de modestă, cu prispă patriarhală și cu podea de lut”, că mama și fiica duc aici o existență simplă, întreținându-se din munca câmpului și roadele grădinii, fapt ce îl face pe reporter să aducă aminte de „profunda iobăgie seculară”, care se simte la fiecare pas. Totuși realitatea ne este transcrisă în accente pure, care nu lasă loc la iluzionări: „Întreaga aureolă a rămas într-un leagăn de vis - onestitate țărănească”, mama fetei fiind găsită răsucind un fuior de lână, „cu palmele bătătorite ” și cu urme de trudă zilnică. Aceasta se plânge că un ziar maghiar din Oradea i-a făcut fata de ocară, prezentând-o în postura frivolă de frecventatoare a ștrandului din Oradea, pe când ea n-a ieșit niciodată din sat, cu excepția când s-a dus la Cluj în toamna trecută (1934) spre a-l întâlni din nou pe rege.

Ziaristul o întâlnește în cele din urmă și pe eroina poveștii, care intră în casă după ce lucrase la straturile grădinii. Tânăra Măriuța îi face o bună impresie, fiind „o față zglobie de 20 de ani, desculță, cu mânicile rășfrânte și cu obraji roz, îmbobociți ca un trandafir și parfumați de sănătate și vigoare. Fata de țaran e frumoasă și cu privirea iscoditoare și inteligentă”. Stau de vorbă și reporterul reține că singurul

efect al popularizării numelui ei prin gazete, a fost acela al sporirii scrisorilor și cererilor în căsătorie primite din toată țara, care pe ea a lăsat-o rece, deoarece i-a refuzat pe toți, afirmând hotărâtă: „Eu rămân cu cel care l-am ales mai întâi. E un băiat de treabă și sergent în armată.” La cererea reporterului, ea reia povestea întâlnirea cu regele în ziua de 8 iunie 1930: „Eram pe câmp la prăsit cucuruzul, cu măicuța și fratele-meu, Florea. Mai aveam cam trei ceasuri de muncă, când deasupra noastră bâzâie un motor. Florea scoate atunci pălăria și-o face steag, iar motorul se lasă spre pământ... Numai când a fost motorul în holdă am înțeles că domnii nu mai aveau benzină(...) Regele m-a întrebat de unde sunt și dacă se găsește vreun strop de apă. „Cum de nu, domnișorule”, am răspuns eu. Minteni, m-am dus apoi și am umplut un ulcior nou cu apă și aducându-l regelui i-am spus să nu-i fie scârbă dacă vasul va mirosi puțin a lut. Din ulcior regele a băut cam trei *deții* și mi-a mulțumit așa de frumos, cum toți domnii de aici nu știu să mulțumească. Unde mai pui că mi-a dat și trei coroane franțuzești, așa de mulți bani, că am zis: „Domnișorule, cu creșterii ăștia poți cumpăra toate ulcioarele și toată apa din Vad”. Am aflat că e regele, numai după ce au adus oamenii benzină pentru motor. A spus căpitanul din sat și vestea s-a răspândit ca fulgerul. Vai, ce m-a iscodit lumea apoi! De atunci și până astăzi primesc mereu scrisori și întrebări din toate părțile. Iată și ieri am primit o scrisoare. Vrei s-o citești? Fata scoate din sertarul unui dulap o hârtie lungă, scrisă caligrafic, și mi-o artă. Un domn Augustin Albert, din Dej, o felicită pentru norocoasa întâmplare. Ea spune în continuare că nu răspunde la aceste misive și că doar anul trecut, de 8 iunie, i-a trimis regelui o telegramă, la care a primit imediat răspuns. Și a mai fost odată când s-a dus să-l întâlnească la Cluj, cu ocazia serbărilor de la Cluj, din 1935, pe care l-a așteptat la gară, iar acesta i-a întins mâna și a prezentat-o reginei. Mai spune că în viitor are de gând să adune bani pentru a pleca odată la București, să vadă și palatul regal. Reportajul se încheie cu aceste amănunte, dar ziarul oferă, în numărul lui din 11 iunie, o dare de seamă despre cum s-au desfășurat serbările restaurației la Oradea.

Astfel, an de an, ziarul orădean a oferit vești cât mai diversificate despre modul în care a fost organizată sărbătorirea acestei zile la Oradea, precum și în satele și orașelele din jur, și chiar pe graniță, printre soldați. Festivitățile s-au dovedit mai copleșitoare în 1937, când Regele a fost făcut la Universitatea din Cluj, discursul său fiind reprodus în paginile ziarului. În anul următor, 1938, în nr. 619 al ziarului din 8 iunie, ideea de a reveni la Vad este reluată de un ostaș care vine de departe, spre a sta de vorbă cu fata devenită celebră. Din păcate n-a avut norocul s-o cunoască, deoarece fata s-a căsătorit cu iubitul ei militarul, care s-a făcut jandarm și cei doi au părăsit Vadul. La insistența lui, notarul satului l-a condus să-i arate locul aterizării (loc pe care primăria n-a reușit să-l cumpere și să-l amenajeze, din cauza prețului ridicat cerut de proprietarii țărani), apoi s-au oprit și la casa familiei Mudura, unde are ocazia s-o cunoască pe mama fetei, pe Zamfira Mudura, care a reluat, la rugămintea acestuia, povestirea întâmplării cu avionul aterizat la 8 mai 1930, pe hotar. Acesteia i-a adăugat între timp și un vis premonitor, pe care l-ar fi avut în noaptea dinaintea evenimentului. Între timp, autoritățile locale au organizat din nou sărbătorirea zilei, cu un program mult îmbunătățit, despre care luăm act din relatarea ziarului din 12 iunie (nr. 622) sub titlul *Solemnitățile din comuna Vad ale serbărilor Restaurației*, care se încheie cu precizarea: „Organizarea sărbătorii de la Vad a întrecut orice așteptări și munca dlui primpretor Ion Pop, împreună cu a dlui maior Ionescu și cu a celorlalți reprezentanți ai autorităților merită caldă noastră recunoștință. După plecarea ștafetelor, a urmat desfășurarea exercițiilor străjerești pe terenul aterizării. Străjerii, sub comanda poetului V. Bucur, au dovedit o disciplină perfectă, o educație frumoasă. Câmpul de lângă Vad, plin de mii și mii de oameni, părea „un uriaș lan înflorit de fluturi în toate culorile.”

După cum se poate observa, localitatea bihoreană a intrat într-un program riguros de sărbătorire a regalității lui Carol al II-lea, prilejuind oficialităților, o preocupare foarte serioasă, la care își dau mâna conducerea străjerilor, responsabilii dn învățământ, oameni ai bisericii și ai armatei, gazetari și chiar poeți. Astfel, putem constata faptul că la 19 mai 1935, gazetarul Ion Isaiu de la „Noua gazetă de vest” a vizitat Vadul, scriind reportajul *Aspecte din Vadul Carol II*, iar știrile despre localitate sunt completate cu alte relatări, cum ar fi cele consemnate în materialele conținute de ziarul orădean sub titlurile *Impresii din comuna Vad și Peștera Vadului* sau *Tabăra de la Vad*, ultimul, semnat de poetul Vasile Bucur, având ca obiectiv relatarea unor impresii de la centru străjeresc organizat aici în vara anului 1938. Este anul în

care reporterii ziarului descind din nou la casa familiei Mudura, oferind ziarului discuția intitulată *De vorbă cu Zamfira Mudura despre aterizarea Regelui Carol al II-lea la Vad*, reportaj apărut în numărul din 8 iunie 1938.

Începând din 1938, când regele dizolvă partidele și preia puterea, presa a dat și mai multă importanță zilei de 8 iunie. Peste tot în țară au loc sărbătoriri peste sărbătoriri, instituindu-se un adevărat cult al persoanei regale, care a căpătat proporții greu de stăpânit în anii 1939 și 1940. Relatările despre *străjerie* au devenit tot mai dese, cu trimiteri directe la *regele străjer*. În 1939, el vizitează Oradea și inspectează zona cazematelor, gazeta orădeană întrecându-se pe sine în bogăția materialelor publicate în paginile ziarului, cu referiri la programul regelui și la Frontul Renașterii Naționale pe care îl patrona. Oameni de cultură deosebiți sunt tot mai des trimiși pe teren, să țină conferințe, între ei numărându-se personalități de prim rang, ca Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Nichifor Crainic, D. Țoni etc.

De 8 iunie 1939 ne vom întâlni din nou cu un amplu reportaj de la sărbătorirea zilei de 8 iunie de la Vadul Crișului, o dare de seamă foarte amănunțită semnată de poetul Vasile Bucur din Birtin (nr. 904/1939), eveniment anunțat și de editorialul *Nouă ani de Domnie glorioasă* de pe prima pagină. Tot pe această pagină vom putea citi *Imnul Restaurației*, semnat de I.Gr. Periețeanu, și *Mesajul regal la deschiderea primului parlament al renașterii naționale*. Alte două pagini din ziar sunt consacrate sărbătoririi evenimentului la Oradea sau la Beiuș, aducându-se noi elogii regelui, în timp ce la Vad s-au adunat toți factorii de decizie din zonă, pentru a da amploare unei festivități fără egal. Reportajul este semnat de învățătorul și poetul Vasile Bucur, de la Birtin, care își intitulează textul, *Grandioasa sărbătoare de la vadul Crișului-Maglavitul nostru național*, care va radiografia momentul sărbătoresc al anului, când sute de turiști din toată țara au venit să vadă „locul unde acum 9 ani arhanghelul mântuitor” a coborât din cer. Sărbătorirea a fost condusă de căpitanul Vasile Palade, și de un grup de autorități locale. S-au trimis ștafete spre Oradea, a avut loc un serviciu divin, săvârșit de delegatul episcopiei orădene, protopopul Evuțianu, și de un sobor de preoți, alcătuit din toți parohii satelor învecinate, respectiv din Lugaj (Al. Drimba), din Cetea (părintele Bendorfeanu), parohii din Aștileu, Borod, Luncșoara, Bratca și Peștiș. Cinci delegați ai comunelor au adunat mănunchiuri de spice, care, legate snop cu tricolor național, au fost predate în cadrul ceremoniei de către protopopul Ioan Evuțian, președintelui societății de atletism, colonelul Sârb, care a organizat ștafeta străjerilor pentru Oradea. Festivitățile au demarat la ora 9, când și-au făcut apariția militarilor și când s-a format spontan un patruleter sărbătoresc, alcătuit din sătenii din Vad și vecinătăți și din soldații, elevii străjeri, sportivii, coriștii, precum și soldați și premilitari, în frunte cu generalul Petre Bălănescu, comandantul Brigăzii de Munte, care a trecut în revistă trupele. Pe terenul pe care a aterizat regele s-a adunat mulțimea satului pentru a vedea defilarea străjerilor, a premilitarilor și a delegaților satelor, după care a urmat serviciul religios. După terminarea serviciului religios a urmat desfășurarea programului străjerilor. A vorbit părintelui protopop Evuțianu, s-a cântat imnul străjerilor, iar poetul și gazetarul George Sfârlea de la „Noua gazetă de vest”, a ținut un discurs în numele Străjii Țării. A fost ascultat în continuare corul din Măgești și cel din Aleșd, s-au declamat poezii, s-au cântat cântece populare și s-au produs mai multe dansuri naționale. Asistența a putut urmări ansamblul de gimnastică, apoi alte declamări și cântece patriotice. După străjeri, premilitarii au executat o serie de exerciții care au plăcut publicului, apoi toate unitățile participante s-au aliniat pentru defilarea finală, în sunetele muzicii militare. Ordinea a fost stabilită dinainte și anume: Cohorta de străjeri, centrul Aleșd, premilitarii, Centuria Aleșd, asociațiile sportive, echipele de fotbal din Aleșd, Bratca, Vad și Remeți, delegații satelor din Lugaj, Dobricionești, Birtin, Aștileu, Peștera, Groși, Borod, Tinăud, Butan, Măgești, Peștiș și Ortiteag. La eveniment a participat și un grup de călăreți, care, au reprezentat partea ostășească a serbării, defilând împreună cu soldații de la Vânătorii de Munte, cu divizioanele de artilerie și de tunuri, totul terminându-se cu intonarea imnului și salutul muzicii. Autorul reportajului adaugă la final următorul anunț: „Pentru a răsplăti meritele străjerilor din comunele care au luat parte a serbare și au recitat, dl general Bălănescu, comandantul Brigăzii a hotărât ca să dea câte un rând de haine străjerești la toți participanții.”

Zilele regalității au putut fi urmărite și prin materialele publicate în ziarul central al FRN, „România”, aflat sub directoratul lui Cezar Petrescu. Pentru a da culoare evenimentului, ziarul a invitat la festivitățile de la București din iunie 1939 o delegație de săteni din Vadul Carol II, din mijlocul cărora nu putea lipsi Maria Mudura. Grupul celor din Vad a vizitat redacția, s-a fotografiat acolo, iar poza a fost plasată pe prima pagină a ziarului. A fost rememorată și odiseea aterizării avionului la Vadul Crișului cu 9 ani în urmă, relatare însoțită de câteva fotografii revelatoare: casa Maria Mudura, mama acesteia Zamfira Mudura, dar și desene reprezentând ulciorul miraculos, tânăra Măriuța, fratele lucrând în lan și avionul coborât din rai. Prezența grupului de săteni a localității de pe Crișul repede la festivitățile din București a fost ultima acțiune înregistrată sub numele de **Vadul Carol II**, după război numele localității revenind la cel dintotdeauna, cel de Vadul Crișului.

5

UN AVION ISTORIC

Avionul FARMAN 190, motor TITAN 230, cu care iubitul nostru suveran s'a întors în țară.
In mijlocul grupului pilotul Lallouette și căpitanul Popp.

Proprietarul lanului de grâu, din Vadul Crișului unde a atins înălțimea răsunătoare a M. S. Carol II.

Je suis heureux et fier que ce soit de ma patrie et de nos pilotes français qui aient participé à la joie du peuple Roumain et Américain de France.

autograf al D-lui Lallouette aduce în țară pe Regi
Sucere: Sunt fericit și mândru de bucuria popor

Fata Mudura Maria din Vadul Crișului care a adus apă cu ulciorul pentru M. S. Carol II.